

Eduskunnan suurelle valiokunnalle

Asia

Vihreä kirja energian toimitusvarmuudesta

Kauppa- ja teollisuusministeriö lähettää perustuslain 97 §:n nojalla suurelle valiokunnalle tiedoksi Euroopan komission vihreän kirjan energian toimitusvarmuudesta (Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply) sekä vihreää kirjaa käsittelevän muistion.

Vihreä kirja lähetetään englanninkielisenä, koska suomen- ja ruotsinkielisiä versioita ei ole vielä saatavilla. Suomen- ja ruotsinkieliset versiot lähetetään suurelle valiokunnalle heti kun ne ovat saatavilla.

Kauppa- ja teollisuusministeri

Sinikka Mönkäre

Teollisuusneuvos

Pertti Härme

LIITTEET

Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply

Muistio: Vihreä kirja energian toimitusvarmuudesta

VIHREÄ KIRJA ENERGIAN TOIMITUSVARMUDESTA

TAUSTA

Komission vihreä kirja annettiin 30.11.2000. Dokumentin englanninkielinen nimi on: Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply.

Vihreässä kirjassa ja sen liitteissä on käsitelty laajasti ja perusteellisesti eri energialähteitä, saatavuushäiriöitä, energian kysynnän kehittymistä, uusia energiateknologioita, eri polttoaineiden siirtoreittejä ja hankintalähteitä. Taustaraportissa on käsitelty eri energialähteiden hankinnan varmuutta suhteessa yhteisön laajentumiseen, ympäristökysymyksiin ja kestäväan kehitykseen, talouteen, markkinoiden vapautumiseen, sisämarkkinoihin ja globalisaatioon.

ENERGIA-ALAN KEHITYSTRENDEJÄ EU:SSA

- 1) Energian kysyntä kasvaa edelleen jäsenmaissa ja hakijamaissa
- 2) Konventionaalisten energialähteiden (öljy, maakaasu) kysyntä kasvaa
- 3) Öljyn ja maakaasun tuonti kasvaa samalla kun EU-maiden oma tuotanto vähitellen supistuu
- 4) Ainakin lyhyellä tähtäimellä energiatehokkaiden ja uusiutuvien energialähteiden käyttöönotto ilman tukitoimia ei suuresti vaikuta em. trendeihin EU:ssa.
- 5) EU ei voi suoranaisesti vaikuttaa ulkoisiin hankintalähteisiin ja niiden energian tarjontaan, sen sijaan EU ja sen jäsenmaat voivat vaikuttaa omaan energian kysyntäänsä.

ÖLJY

Öljy on edelleen energialähteistä hankinnaltaan riskipitoisin. Nykyinen tiukka öljymarkkinatilanne johtuu osin siitä, että IEA:n laskelmien mukaan OPEC:n vapaa raakaöljyn tuotantokapasiteetti on nyt vain n. 1,7 milj. barrelia/päivä kun tähän vuodenaikaan maailman öljyn kulutus on suuruusluokkaa 78 milj. barrelia/päivä.

EU on varautunut öljyn hankintahäiriöihin siten, että jokaisella jäsenmaalla on velvoite pitää 90 päivän kotimaista kulutusta vastaavat varastot kolmessa eri tuoteluokassa: bensiini, keskitisleet ja raskas polttoöljy.

MAAKAASU

Maakaasun osuus nykyisten EU-maiden energiahuollossa on 21% (1998) ja kulutus kasvaa vuoteen 2020 mennessä komission arvion mukaan 45%, jolloin kaasun osuus olisi 27% energian kokonaiskulutuksesta. Tuonnin osuus maakaasun kulutuksesta on 40% (1998) ja kasvaisi 52%:iin (2010) ja 67%:iin (2020). Kaasun tuonti lisääntyisi erityisesti Venäjältä. Muita EU:n ulkopuolisia tuontilähteitä ovat Norja ja Pohjois-Afrikka, erityisesti Algeria.

Maakaasun toimitusvarmuus on EU:ssa nykyisin ja lähitulevaisuudessa varsin korkealla tasolla. EU-mailla on merkittävästi omaa maakaasun tuotantoa, maakaasuvarastot ovat huomattavat ja kaasun päätuontilähteitä on kolme: Norja, Venäjä ja Algeria. Lisäksi sähkön tuotannossa maakaasu voidaan korvata varapolttoaineilla (kevyt ja raskas polttoöljy) tai tuottaa sähköä muissa voimalaitoksissa muilla polttoaineilla. Tilanne vaihtelee kuitenkin maittain merkittävästi. Tuonnin osuuden lisääntyessä erityisesti epävakammista lähteistä kaasun saantivarmuus heikkenee.

Merkittävimpiä ja pitkäaikaisimpia uhkia EU:n maakaasuhuollossa ovat: Venäjän kaasun viennin tai siirron keskeytyminen (esim. Ukraina), Algerian viennin sabotointi ja merenalaisten kaasujohtojen vauriot (esim. Englanti-Irlanti). Useimmat jäsenmaat selviäisivät varsin hyvin tilanteessa, jossa yksi kolmesta tuontilähteestä häiriytyisi pitkäaikaisesti.

Suomen maakaasun hankinta perustuu yhteen toimittajaan ja osin kahteen rinnakkaisputkeen. Suomessa mahdolliseen maakaasukatkokseen on varauduttu varastoimalla maakaasua korvaavia polttoaineita; kevyttä ja raskasta polttoöljyä. Maakaasun käyttäjillä on velvoite varastoida 3 kuukauden kulutusta vastaava määrä varapolttoaineita. Velvoite ei koske kaasun teollisuuskäyttäjiä. Ns. kaasuspesifisen kulutuksen (n. 10% kokonaiskulutuksesta) eli sellaisten käyttäjien, jotka eivät voi käyttää muuta kuin kaasumaista polttoainetta, varalta Porvoossa on polttoaineteholtaan 350 MW ilmapropaanilaitos. Velvoitevarastojen lisäksi Huoltovarmuuskeskuksella (HVK) on valtion omistamia maakaasun varapolttoaineita, kevyttä ja raskasta polttoöljyä sekä propaania.

Komissio hyväksyi 10.11.1999 tiedonannon "Security of EU Gas Supply" (COM(1999)571final). Tiedonannon aikajänne ulottuu vuoteen 2020 ja siinä käsitellään kilpailukykyä, tarjonta- ja kysyntänäkymiä, markkinoita, verkostojen kehittämistä, ympäristökysymyksiä ja EU:n laajentumista.

Tiedonannossa todetaan, että EU:n kasvava kaasun kysyntä voidaan kattaa hajautetulla kaasun hankinnalla ja perustuen useisiin putkireitteihin Eurooppaan. Tiedonannossa todetaan myös potentiaaliset riskit, jotka liittyvät sellaisiin pitkiin siirtoyhteyksiin, jotka kulkevat usean maan lävitse ennen päätymistään Eurooppaan. Jäykkä EU-maat kattava kaasun saannin varmistava kriteeristö ja mekanismi ei tiedonannon mukaan ehkä ole paras menettely jatkuvasti liberalisoituvilla kaasumarkkinoilla. Maakaasun hankintahäiriöiden varalta ei EU:ssa ole yhtenäistä järjestelmää eikä sellaista ole tekeilläkään. Varautumisjärjestelyt perustuvat maakohtaisiin ratkaisuihin tai yritysten välisiin sopimuksiin.

Komissio ehdotti tiedonannossaan Advisory Forum`in perustamista seuraamaan kaasun kysyntään, tarjontaan ja varmuuteen liittyviä kysymyksiä. Työryhmän ensimmäinen kokous pidettiin 27.11.2000.

Vihreän kirjan taustaraportissa on kaasun siirtoa käsittävässä osassa mainittu Venäjän kaasun mahdollisina uusina siirtoreitteinä pohjoiset reititykset: Nordic Gas Grid ja North Transgas. Niiden etuna on, että venäläinen kaasu siirtyy suoraan EU-alueelle kulkematta "ulkopuolisten" transit-maiden lävitse. Nykyisin Venäjältä Keski-Eurooppaan tuleva kaasu kulkee joko Valko-Venäjän tai Ukrainan lävitse. Kun näiden siirtoverkkojen (Northern Lights ja Brotherhood) kapasiteetti on täysin hyödynnetty, muodostaa pohjoinen reititys sekä kaasun viejän että ostajan kannalta mielenkiintoisen ja toimitusvarman vaihtoehdon nykyisille reitityksille.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTOIMET

Vihreässä kirjassa todetaan EU:n energiapolitiikan keskeisiä kysymyksiä olevan hajautettu, varma, taloudellinen, ympäristöystävällinen ja kustannustehokas energian hankinta EU:ssa. Vihreässä kirjassa ei vielä ole tehty johtopäätöksiä tai toimenpide-ehdotuksia. Vihreästä kirjasta käydään keskustelua neuvoston energiatyöryhmässä ja vihreän kirjan pohjalta on tarkoitus tehdä neuvoston päätelmät.

Till riksdagens stora utskott

Ärende **Grönbok om energiförsörjningstrygghet**

Handels- och industriministeriet sänder med stöd av § grundlagen stora utskottet för kännedom Europeiska kommissionens grönbok om energiförsörjningstrygghet (Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply) samt en promemoria som behandlar grönboken.

Grönboken sänds på engelska, eftersom den ännu inte finns tillgänglig på finska och svenska. Den finska och den svenska versionen sänds till stora utskottet genast då de är tillgängliga.

Handels- och industriminister

Sinikka Mönkäre

Industrirådet

Pertti Härme

BILAGOR Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply
Promemoria: Grönbok om energiförsörjningstrygghet

GRÖNBOK OM ENERGIFÖRSÖRJNINGSTRYGGHET

BAKGRUND

Kommissionens grönbok gavs 30.11.2000. Dokumentets engelska titel är: Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply.

I grönboken och i dess bilagor har olika energikällor, störningar i tillgången, utvecklingen inom efterfrågan på energi, nya energitekniker, överföringsrutter och anskaffningskällor för olika bränslen behandlats omfattande och grundligt. I bakgrundsrapporten behandlas säkerheten vid anskaffningen av energi från olika energikällor med tanke på utvidgningen av gemenskapen, miljöfrågor och en hållbar utveckling, ekonomi, liberaliseringen av marknaden, den inre marknaden och globaliseringen.

UTVECKLINGSTRENDERNA PÅ ENERGISEKTORN I EU

- 1) Efterfrågan på energi fortsätter att öka i medlemsländerna och ansökarländerna
- 2) Efterfrågan på konventionella energikällor (olja, naturgas) ökar
- 3) Olje- och naturgasimporten ökar samtidigt som EU-ländernas egen produktion småningom minskar
- 4) Åtminstone på kort sikt inverkar ibruktandet av energieffektiva och förnybara energikällor utan stödåtgärder inte i någon större utsträckning på ovan nämnda trender i EU
- 5) EU kan inte direkt påverka utomstående anskaffningskällor och deras energitbud, däremot kan EU och dess medlemsländer påverka sin egen efterfrågan på energi.

OLJA

Olja är fortfarande den energikälla som är förknippad med de största riskerna vad gäller anskaffningen. Det strama läge som råder på oljemarknaden beror delvis på att OPEC enligt IEA:s beräkningar nu har en fri produktionskapacitet i fråga om råolja på endast ca 1,7 milj. fat/dag, medan världens oljeförbrukning under denna årtid är i storleksklassen 78 milj. fat/dag.

EU har berett sig på störningar i oljeanskaffningen på så sätt att varje medlemsland är skyldigt att hålla lager som motsvarar den inhemska förbrukningen under 90 dagar i tre olika produktkategorier: bensin, mellandestillat och tung brännolja.

NATURGAS

Naturgasens andel av energiförsörjningen i de nuvarande EU-länderna utgör 21 % (1998) och förbrukningen ökar enligt kommissionens uppskattning fram till 2020 med 45 %, vilket betyder att gasen då står för en andel på 27 % av den sammanlagda energiförbrukningen. Importens andel av naturgasförbrukningen är 40 % (1998) och den kommer att öka till 52 % (2010) och till 67 % (2020). Gasimporten i synnerhet från Ryssland kommer att öka. Andra importkällor utanför EU är Norge och Nordafrika, i synnerhet Algeriet.

Försörjningssäkerheten i fråga om naturgas står inom EU i dag och under den närmaste framtiden på en synnerligen hög nivå. EU-länderna har i betydande grad egen naturgasproduktion, naturgaslagren är ansenliga och det finns tre huvudsakliga importkällor för gas: Norge, Ryssland och Algeriet. Dessutom kan naturgasen vid elproduktion ersättas med reservbränslen (lätt och tung brännolja) eller också kan el produceras i andra kraftverk med andra bränslen. Situationen varierar dock betydligt från land till land. När importandelen ökar, blir säkerheten i fråga om gastillgången sämre i synnerhet när det är fråga om instabila källor.

Mera betydande hot på längre sikt i EU:s naturgasförsörjning är: att exporten eller överföringen av rysk gas avbryts (t.ex. Ukraina), sabotage av exporten från Algeriet och skador på gasledningar under havet (t.ex. England-Irland). De flesta medlemsländer klarar sig synnerligen väl i en situation där en av tre importkällor lider av långvariga störningar.

Den finska naturgasanskaffningen baserar sig på en leverantör och delvis på två parallella rör. I Finland måste man bereda sig på ett eventuellt avbrott i naturgasanskaffningen genom att lagra bränslen som ersätter naturgasen; lätt och tung brännolja. Naturgasförbrukarna är skyldiga att lagra reservbränslen i en mängd som motsvarar förbrukningen under 3 månader. Skyldigheten gäller inte industrier som förbrukar gas. För så kallad gasspecifik förbrukning (ca 10 % av totalförbrukningen) dvs sådana förbrukare som inte kan använda annat än gasformigt bränsle, finns i Borgå ett luftpropankraftverk med bränsleeffekten 350 MW. Utöver de obligatoriska upplagen har Försörjningsberedskapscentralen reservbränslen för naturgas, vilka ägs av staten, dvs. lätt och tung brännolja samt propan.

Kommissionen godkände 10.11.1999 meddelandet "Security of EU Gas Supply" (COM(1999)571final). Tidsaxeln i meddelandet sträcker sig till år 2020 och i det behandlas konkurrenskraft, utbuds- och efterfrågeaspekter, marknad, utvecklande av nätverk, miljöfrågor och EU:s utvidgning.

I meddelandet konstateras att EU:s ökande efterfrågan på gas kan täckas genom decentraliserad gasanskaffning, som baserar sig på flera rörrutter till Europa. I meddelandet konstateras också de potentiella risker som anknyter till sådana långa överföringsförbindelser som går genom flera länder innan de kommer till Europa. Oflexibla kriterier och mekanismer som täcker EU-länderna och säkerställer gastillgången är enligt meddelandet kanske inte det bästa förfarandet på en gasmarknad som hela tiden liberaliseras. Med tanke på störningar i naturgasanskaffningen finns det inget enhetligt system i EU och något sådant bereds inte heller. De förberedande arrangemangen grundar sig på landsvisa lösningar eller på avtal mellan företagen.

Kommissionen föreslog i sitt meddelande att ett Advisory Forum skulle grundas för att bevaka frågor med anknytning till efterfrågan och utbud på gas och säkerheten i fråga om gas. Arbetsgruppen höll sitt första möte 27.11.2000.

I bakgrundsrapporten till grönboken nämns i den del som behandlar gasöverföring en nordlig ruttdragning: Nordic Gas Grid och North Transgas som eventuella nya överföringsrutter för den ryska gasen. Fördelen med dem är att den ryska gasen överförs direkt till EU-området utan att gå genom "utomstående" transitländer. I dagens läge går den ryska gasen till Centraleuropa antingen genom Vitryssland eller Ukraina. När kapaciteten i dessa överföringsnät (Northern Lights och Brotherhood) har utnyttjats i full skala, utgör den nordliga ruttdragningen ett intressant och säkert alternativ till de nuvarande ruttdragningarna både för gasexportören och gasköparen.

SLUTSATSER OCH FORTSATTA ÅTGÄRDER

I grönboken kostateras att centrala frågor i EU:s energipolitik är en centraliserad, säker, ekonomisk, miljövänlig och kostnadseffektiv energianskaffning i EU. I grönboken har ännu inga slutsatser eller förslag till åtgärder presenterats. Grönboken kommer att diskuteras i rådets energiarbetsgrupp och avsikten är att utgående från grönboken skall rådets slutsatser dras.